

השתקת הארכיון: ועדת שרים מצנזרת חומר על פשעי מלחמה ב-48'

פורסמה רשימת המסמכים שנגנזו בהוראת "ועדת השרים לעניין רשות העיון בחומר ארכיוני מסווג". באחד מהם נדון החשד כי אנשי ההגנה בזוו, עינו ורצחו ערבים במלחמת העצמאות

הזה מסתתר סיפור נוסף, שב-2018 עיקריו נחשפו במוסף "הארץ" ובתחילת השנה תוכנו המלא התגלה בידי מכון עקבות. סערת הרוחות ומעשי הנקם לא נצפו בעקבות הפרסום, שהתאפיין שר לאחר שאנשי עקבות איתרו עותק מהדו"ח בארכיון די טכניקו, שאינו חלק מארכיון המדינה ולכן כן הוראות החוק, שמאפשר לגי נוכח את הוועדה ולצנזר אותו, אינן חלות עליו. לבקשת עקבות, הצנזורה ביקרה אף היא את הדו"ח, וקבעה כי "אין מניעה צנזוראלית לפרסום הדו"ח". כעת נאבקים במי כון על פרסום 35 נספחים, שע"דין חסיים.

"החיסוי המתמשך לא נועד להגן על אינטרסים של המדינה כפי חוק, אלא כלפי פנים", נכתב בדו"ח של עקבות. "ההס"תרה לא (רק) מקשה על היסטוריונים: יש לה השפעה ממשית על השיח האקדמי, הציבורי והפוליטי הפנים-ישראלי בימינו. היא נועדה לשמר נרטיב מדינתי מעוקר ומטולף על יסודותיו של הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ומכאן – יש לה השפעה ממשית ומכרעת על האופק לסיור".

לעתים מסתובבים הארכיונים להסתיר גם את מאמצי ההס"תרה עצמם. כך אירע במקרה של מסמך המכונה "מסמך הצי"ריים", אשר חובר ב-1988 באר"כיון צה"ל ונועד לשרטט "צירים בעלי רגישות ביטחונית, מדינית ואישית", אשר יקבעו איוה חומר יצונוה רק לאחרונה, בתום מא"בק ממושך, הצליחו אנשי עקבות לשים עליו יד. באופן רשמי המס"מך כבר אינו תקף וארכיון המדינה ווג "סודי", בין היתר מחשש שפ"רסומו יביא ל"סערת רוחות ואולי למעשי נקם". גם בכך הוועדה חר"גה מסמכותה החוקית, שכן שוב צנזרה מסמכים שהגנו ביקש לפ"תחוק לעשות.

מאחורי הקלעים של המסמך הוועדה, והאריכה את החיסוי בת"מש שנים נוספות. עתירה לכג"ץ שהוגשה נגד ההחלטה, בין היתר בידי "הארץ", נדחתה. ב-2017 שוב האריכה הוועדה את החיסוי על התיקים בחמש שנים. בשנה הבאה יפוג תוקף החיסוי.

פליטים פלסטינים ב-1948. לפי מכון עקבות, החיסוי המתמשך נועד להגן על אינטרסים של המדינה כלפי פנים. צילום: אי.יפ

הדו"ח: "מדינת ישראל חוקה, הח"ברה הישראלית חוקה, ואין סיבה לא לאפשר לאורחיה מחקר חופ"שי בתיעוד מלחמותיה הרחוקות".

היצרות התהפנו, ובפועל ועדת השרים היא זו שצנזרה מסמכים – בניגוד לעמדת הגנו

ואולם, ועדת השרים לא קיב"לה את עמדתו והדו"ח עדיין מס"ארכיון צה"ל אינם מתנהלים ברווח. ואולם בפועל, במקרים רבים, הסיבות לצנזור חומר, גם עדיין נשענות על אותם "צירים" שבמסמך. אחד ה"צירים" האלה הוגדר כ"חומר העשוי לפגוע בת"דמית צה"ל כצבא כובש נטול אושיות מסויים".

את תוצאותיה. "מדובר בדימויה ותדמיתה של מדינת ישראל, וכ"מרכיבים העלולים, לדעת כמעט כל משתתפי הדיון, לפגוע ביחסי החוץ של ישראל ושעה זו איננה השעה המתאימה לאפשר פרסום בשער בת רבים של חומר כה רגיש בעניין", נכתב בסיכום הדיון.

"חשש למעשי נקם"

ב-2017 אירעה התנגשות חז"ת בין הוועדה לגנו המדינה. המשך חיסוי החומר לשנה אחת. הוועדה החליטה או, בפעם הח"מישית, להטיל חיסוי על מסמך ארכיוני שכונה "דו"ח ריפטיין" בדו"ח פורטו מסקנות בדיקה שנ"ערכה לבקשת כן-גוריון ביחס לת"שדות שלפיהם אנשי ההגנה ביצ"ע מעשי רצח, עינויים, שוד וכיוה במלחמת העצמאות. גנו המדינה או, יעקב לזוביק, הפתיע כשבני"גוד לדעת קודמיו תמך בפרסום

אלסברג, כתב כי הדו"ח כולל "תיאור האירועים המחרידים" בפנייתו לוועדת השרים הוא ב"קש לאשר את קביעתו כי התק"סווג "סודי" בשל פגיעה בביטחון המדינה וביחסי החוץ שלה. כמה ימים לאחר מכן כונסה הוועדה ל"ישיבה שבה נבחר רק אחד מחבריה, שר המשפטים אברהם שריה הוא הודיע לפרוטוקול כי שר הביט"חון יצחק רבין והשר משה ארנס "הודיעו עמדתם" שיש לציין כי החומר סודי. כך אכן היה. הדו"ח לא פורסם עד היום.

שנה לאחר מכן שוב התכנסה ועדת השרים כדי לצנזר מסמכים היסטוריים. ברקע לכך היתה פנייתו של ההיסטוריון בני מר"יס, שביקש לעיין בדו"ח מסוף 1948 שחיבר היועץ המשפטי הראשון לממשלה, יעקב שמשון שפירא, בהוראת ראש הממשלה דוד כן-גוריון. הדו"ח נועד לבדוק אם היו פגיעות על ידי חיילים והצבא בחיי תושבים ערבים בגליל ובדרום, שלא בהתאם לחוקי המל"חמה המקובלים" כמבצע יואב וכ"מבצע חירם במלחמת העצמאות, גנו המדינה או, אברהם

ממלחמת העצמאות שזוכנם לא ידוע; דו"ח שחיבר היועמ"ש הראשון יעקב שמשון שפ"ירא ב-1948, בהוראת כן גוריון, כדי לבדוק אם היו פגיעות על ידי חיילים והצבא בחיי תושבים ערבים בגליל ובדרום, שלא בה"תאם לחוקי המלחמה המקובלים". לפי חוק הארכיונים, העיון במס"מכים השמורים בארכיון המדינה מוגבל לתקופה שנעה בין 15 ל-90 שנה לאחר יצירת המסמך, בהתאם לתוכנו ולמקורו. חומרי הקבינט, משרד הביטחון וצה"ל מוגבלים ל-50 שנה וחומרים של המוסד והשב"כ נשארים סגורים ל-90 שנה מיום היווצרם. ואולם, במק"רה של מסמכים שנחשבים "מס"כנים" לביטחון המדינה או ליח"סי החוץ שלה – קיימת אפשרות להמשיך את איסור הפרסום. זאת, ככפוף לאישור של ועדת השרים.

הוועדה: "הבעיות הכרוכות ביחסי החוץ של ישראל הקשורות לאירועי '48 לא נפתרו"

הוועדה, שמתכנסת לעתים נדירות ביותר, כלל אינה מאוישת בימים אלה. בהרכבה האחרון היו חברים בה השרים יובל שטיינץ ומירי רגב. חרף פעילותה המצומצמת, יש לעבודתה חשיבות והשי"פעה רבות.

רשימת המסמכים הנחשפת כאן התקבלה בעקבות פנייה של מכון עקבות לחקר הסכסוך, על פי חוק חופש המידע. בעקבות מציינים כי ברקע לרבות מהח"לטות הוועדה עומדים "שיקור"לים פוליטיים ותדמיתיים, שאינם מבוססים על סיבות ענייניות ולגי"טימיות". בדו"ח חדש המתעד את עבודת הוועדה קובעים מנהל המ"כון, ליאור יבנה, והחוקר הבכיר אדם רו כי הטלת הצנזורה המת"משכת על אותם מסמכים נעשתה "באמתלה של חשש לביטחון ולי"חסי החוץ של המדינה". פעילות

עופר אדרת
בוקר 9 באפריל 1948. כ-130 אנשי אצ"ל ולח"י פשטו על הכ"פר דיר יאסין, בסיוע אנשי ההג"נה, כחלק ממבצע נחשון לפר"צת הדרך לירושלים. יותר מ-70 שנה לאחר מכן, עדיין קיימת אי"בהירות לגבי מה שהתחולל בה"משך: מרבית החוקרים מציינים כי 110 מתושבי הכפר, בהם נשים, ילדים וקננים, נהרגו ממש הל"חמים היהודיים, אך השאלה אם התרחש שם טבח או שמה היה זה קרב נותרה שנויה במחלוקת. את התמונות שמתעדות את הוועות ראו רק מתי מעט.

הערפל שמוסיף לאפוף את הפרשה הוא, בחלקו, פועל יוצא של עבודתה של "ועדת הש"רים לעניין רשות העיון בח"מר ארכיוני מסווג". מעטים שמי"עו על הגוף הזה, שבניגוד לש"מו פועל דווקא לצנזר מסמכים, במיוחד כאלה הנחשבים רגישים ביני המדינה – ועוסקים בלבו של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. כעת נחשפת לראשונה הרשימה של אותם מסמכים, הכוללים גם התייחסות לגירוש ערבים ב-1948 ולביצוע פשעי מלחמה:

תיקי משרד המיעוטים העוס"קים בגירוש ערבים ("דברים ש) אינם נעימים", בלשון גנו המדי"נה); דו"ח ריפטיין מ-1948, שבו תוצאות בדיקה ביחס לחשדות כי אנשי ההגנה ביצעו רצח ועינויים באוכלוסייה ערבית; מחקר הפל"טים מן גוריון מחוקרים ישראלים על הסיבות ל"בריחת הפליטים ב-1948"; תיק דיר יאסין מ-1948 שבו דו"ח של ההגנה על הטבח שביצעו אנשי אצ"ל ולח"י בכפר, הכולל גם צילומים של הקורב"נות; 39 עמודים מתוך פרוטוקר"לים של ישיבות ממשלה מהשנים 1948-1949, שעסקו בגירוש והרס כפרים ערביים, מעשי כיוה, שוד, אונס ורצח על ידי חיילי "ההג"נה" מ-10 מסמכים צבאיים

לסטודנטים ולאנשי הסגל במוסדות להשכלה גבוהה

שנת לימודים פורייה והצלחה רבה

המועצה להשכלה גבוהה
והוועדה לתכנון ולתקצוב

מעצבים זיכרון

יד ושם מכריז על תחרות לעיצוב הכרזה הממלכתית לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ב - 2022

בנושא:
"מסילות אל האבדון - שילוחם של היהודים בתקופת השואה"

התחרות פתוחה לסטודנטים לעיצוב ולאנשי מקצוע מתחום העיצוב ומותנית בהרשמה מראש
עלות ההרשמה: 50 ₪ (סטודנטים פטורים מתשלום)
תאריך אחרון להרשמה: ח' בטבת תשפ"ב | 12 בדצמבר 2021

הנרשמים מוזמנים ליום עיון שיתקיים ביום חמישי
ח' בטבת תשפ"ב | 9 בדצמבר 2021 | בין השעות: 14:00-18:00
ההשתתפות ביום העיון ללא תשלום ובהרשמה מראש
אופן קיומו של יום העיון ייקבע בסמוך למועד בהתאם להנחיות משרד הבריאות

לפרטים נוספים:
krazot.project@yadvashem.org.il
WWW.YADVASHEM.ORG